CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	28 o Hydref, 2019
Pwnc:	Ymateb Drafft Cyngor Sir Ynys Môn i Ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol
Aelod(au) Portffolio:	Y Cynghorydd Richard Dew
Prif Weithedwr:	Annwen Morgan
Cyfarwyddwr Corfforaethol:	Dylan Williams
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	Swyddfa Rheoli Prosiect (Dylan Ll Jones) 01248 752497 DylanLlewelynJones@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Pob Aelod

A – Argymhelliad/Argymhellion a Rheswm/Rhesymau

Rhagarweiniad

Mae'r Fframwaith Datblygu Cenedlaethol (FfDC) yn gynllun datblygu newydd a fydd yn gosod y cyfeiriad ar gyfer datblygiad yng Nghymru o 2020 i 2040. Mae'n gosod strategaeth ar gyfer mynd i'r afael â blaenoriaethau cenedlaethol allweddol drwy'r system gynllunio, gan gynnwys cynnal a datblygu economi llewyrchus, datgarboneiddio, datblygu eco-systemau gwydn a gwella iechyd a llesiant en cymunedau.

Mae'r FfDC yn gynllun gofodol sy'n golygu ei fod yn gosod cyfeiriad ynghylch ble y dylid buddsoddi a datblygu er lles Cymru a'i phobl.

Y FfDC yw'r haen uchaf o gynllun datblygu ac mae'n canolbwyntio ar faterion a heriau ar raddfa genedlaethol. Oherwydd ei natur strategol, nid yw'n neilltuo datblygiad i bob rhan o Gymru ac nid yw ychwaith yn cynnwys polisïau ar bob math o ddefnydd tir.

Ymateb Drafft Cyngor Sir Ynys Môn (CSYM)

Mae'n hanfodol bwysig ymateb i'r FfDC er mwyn sicrhau bod polisi cynllunio ar yr haen uchaf yn addas i'r pwrpas a bod aliniad clir rhwng dyheadau CSYM o'r lefel leol drwodd i'r lefel genedlaethol a fydd yn darparu cyfeiriad teithio ar gyfer buddsoddiad yn y dyfodol yn y seilwaith ac mewn datblygiadau. Mae'n gyfle i CSYM ddylanwadu ar gynnwys yr FfDC a fydd yn siapio datblygiad y genedl am yr 20 mlynedd nesaf.

Pwyntiau Strategol CSYM

1. **Cyffredinol**

Mae CSYM yn croesawu'r cyfle i gyflwyno sylwadau ar Fframwaith Datblygu Cenedlaethol (FfDC) Llywodraeth Cymru. Mae CSYM yn cefnogi'r egwyddor o sefydlu FfDC ar gyfer Cymru, fodd bynnag mae gan CSYM bryderon ac amheuon difrifol ynghylch nifer o themâu a pholisïau yn y FfDC drafft.

2. **Ymagwedd tuag at Gynlluniau Datblygu Strategol / Cynllunio Rhanbarthol**

Mae CSYM yn ymrwymo i gydweithio rhanbarthol ac yn derbyn yr egwyddor o Gynlluniau Datblygu Strategol a Chynllunio Rhanbarthol. Fodd bynnag, o fod yn aelod o'r gyntaf a'r unig Uned Polisi Cynllunio ar y Cyd (UPCC) a Chynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLl ar y Cyd) yng Nghymru, mae manteision y tair haen o bolisi cynllunio yn parhau i fod yn aneglur. Mae hyn yn arbennig o wir wrth i adnoddau, capasiti ac arbenigedd gael eu gwasgu a lleihau.

3. **Cydnabod y Prosiectau o Arwyddocâd Cenedlaethol (NSIP) Presennol**

Dylai cydnabyddiaeth o Brosiectau Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol (Wylfa Newydd a'r National Grid) gael ei chynnwys fel rhan o'r FfDC. Nid yw'r fersiwn Hawdd ei Deall o'r ymgynghoriad ar y FfDC yn hyrwyddo ynni niwclear mewn goleuni ffafriol a dim ond cyfeiriad wrth basio a geir at y datblygiadau hyn ym Mholisi 22. Mae hyn yn siomedig ac yn annerbyniol ac rydym yn pwyso ar Lywodraeth Cymru i'w adolygu a'i ddiweddaru.

Mae cydnabyddiaeth gyffredinol y bydd adeiladu gorsaf niwclear newydd yn holl bwysig, ynghyd a'r holl ddulliau eraill o gynhyrchu ynni carbon isel, er mwyn galluogi'r DU i gwrdd â'i dargedau allyriadau carbon Net Sero erbyn 2050. Dylai'r FfDC adlewyrchu hyn yn gywir ac yn llawn.

Nid oes modd tanbrisio pwysigrwydd y prosiectau hyn, a'r orsaf bŵer niwclear newydd yn arbennig, i dwf economaidd Ynys Môn a Gogledd Orllewin Cymru yn y dyfodol. Oni bai bod y datblygiadau hyn, a datblygiadau tebyg eraill yng Nghymru, yn cael eu gwerthfawrogi'n llawn, mae'r fframwaith yn annhebygol o fod yn gynhwysol, yn gynhwysfawr ac yn addas i bwrpas. Bydd priodoldeb y FfDC yn lleol yn cael ei benderfynu os bydd y datblygiadau hyn yn symud ymlaen, neu pryd y byddant yn symud ymlaen.

4. **Yr Ymagwedd tuag at Ynni Carbon Isel**

Mae CSYM wedi ymrwymo i gyflawni Rhaglen Ynys Ynni Ynys Môn. Mae'r gefnogaeth hon i seilwaith ynni newydd ar Ynys Môn yn seiliedig ar sicrhau cyflogaeth hirdymor a chyfleoedd yn y farchnad gyflenwi, a chreu twf economaidd trawsnewidiol, wrth sicrhau bod yr effeithiau niweidiol yn cael eu lliniaru'n effeithiol.

Cred CSYM fod ymagwedd y FfDC i ynni carbon isel yn rhy gul ac y dylai ymgorffori pob ffurf ar ynni carbon isel. Nid yw'r FfDC drafft yn gwneud hyn ac mae'n canolbwyntio yn lle hynny ar ddatblygiadau gwynt a solar yn unig.

Mae CSYM wedi adolygu'r dogfennau cefndir sy'n cefnogi'r Meysydd Blaenoriaeth arfaethedig ar gyfer ynni gwynt ac ynni solar. Mae llawer o wybodaeth mewn perthynas â'r meini prawf a ddefnyddir. Mae'r cyfiawnhad a'r dystiolaeth dros ddewis y rhan fwyaf o'r Ynys fel Ardal â Blaenoriaeth yn aneglur. Nid yw hyn yn dderbyniol ac mae'n peri pryder sylweddol i CSYM. Mae CSYM yn gwrthwynebu'r dynodiad hwn.

O gael ei ddynodi'n Ardal Flaenoriaeth, mae'r polisi newydd arfaethedig (Polisi 10) yn rhagdybio o blaid datblygiad ac yn derbyn y bydd y dirwedd yn newid, gyda phwyslais sylweddol yn cael ei roi ar gyfraniad y cynnig at leihau nwyon tŷ gwydr a chwrdd â thargedau datgarboneiddio ac ynni adnewyddadwy. Mae CSYM yn deall y bydd rhaid delio gyda cheisiadau cynllunio ar sail achos wrth achos, ond mae'r ymagwedd hon yn creu disgwyliad cryf y bydd y datblygiadau hyn yn dderbyniol, er gwaetha'r effaith ar y dirwedd ac effeithiau eraill. Er bod Ynys Môn yn Ynys Ynni, nid yw'n golygu y dylid ystyried bod y rhan fwyaf o'r Ynys ar gael i gynnal datblygiadau ynni ychwanegol, ni waeth beth fyddai'r effeithiau amgylcheddol, economaidd a chymunedol, er mai dyma fyddai canlyniad y FfDC ar ei ffurf bresennol ym marn CSYM.

Eisoes mae posibilrwydd y bydd CSYM yn gartref i ddau NSIP a byddai'r datblygiadau gwynt a solar ychwanegol yn gosod baich sylweddol ar y cymunedau a fyddai'n eu lletya. Yn ychwanegol at hyn, mae materion yn ymwneud â chysylltu i'r seilwaith grid trydan y mae angen eu hystyried oherwydd nid yw datblygiad arfaethedig y National Grid ond yn gwasanaethu Wylfa ac nid yw'n glir pa seilwaith ychwanegol fyddai ei angen i gysylltu â chanol yr Ynys.

5. Ardal Dwf Ranbarthol – Caergybi

Mae CSYM yn hynod o siomedig ac wedi synnu nad yw Caergybi yn cael ei chydnabod na'i diffinio fel Canolfan Dwf Rhanbarthol ar gyfer Cymru, yn arbennig gan fod y FfDC yn cyfeirio'n benodol at bwysigrwydd porthladd Caergybi i wasanaethu Cymru, y DU yn ehangach ac Iwerddon. Nid yw hyn yn dderbyniol.

Mae CSYM yn credu'n gryf bod sail dystiolaeth glir yn bodoli i gyfiawnhau cynnwys Caergybi fel Canolfan Dwf Rhanbarthol o ystyried ei phwysigrwydd strategol posib i Gymru, ac felly mae'n awgrymu bod angen diwygio'r FfDC yn unol â hynny.

6. Y Weledigaeth ar gyfer Ardaloedd Gwledig

Oherwydd natur wledig Ynys Môn, mae cefnogi cymunedau gwledig a'u datblygu yn flaenoriaeth allweddol. Ym marn CSYM, nid yw'r FfDc drafft yn darparu cyfeiriad digonol ar gyfer ardaloedd gwledig. Heb weledigaeth o'r fath, mae risg y bydd mwy o anghyfartaledd rhwng ardaloedd trefol a gwledig yn creu heriau ychwanegol i ardaloedd gwledig.

Byddai'n werthfawr hefyd rhoi mwy o gydnabyddiaeth ac arweiniad ynghylch twf a datblygiad twristiaeth a'r economi ymwelwyr yn y FfDC terfynol hefyd. Twristiaeth yw'r sector economaidd fwyaf ar yr Ynys, gan gynhyrchu £311M y flwyddyn i'r economi. Mae'r sector yn cynnal oddeutu 4,000 o swyddi. Daw ymwelwyr i Ynys Môn i brofi ei chymeriad unigryw a'i hymdeimlad arbennig o le, ei lleoliad tawel a heddychlon, ei thraethau, ei golygfeydd o'r môr a'i thirweddau dramatig. Mae posibilrwydd y byddai dynodi'r rhan helaeth o'r Ynys ar gyfer cynhyrchu ynni solar ac ynni gwynt (gan gynhyrchu bron dim buddiannau cymdeithasol-economaidd) yn cael effaith niweidiol sylweddol ar ddiwydiant twristiaeth yr Ynys ac ychwanegu ymhellach at y problemau yng Nghymru wledig o ran creu cyfleoedd cyflogaeth, mynd i'r afael ag anghydraddoldeb, cymunedau cydlynol ac ati.

Mae pwysigrwydd y FfDC o ran arwain a hysbysu datblygiad yn ardaloedd gwledig Cymru, yn ychwanegol at y trefi, yn hanfodol.

7. Polisi Iaith Gymraeg

Mae'r Iaith Gymraeg fwyaf amlwg yng Nghymru wledig ac er bod CSYM yn cydnabod bwriad y FfDC i gyflawni'r amcan o sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, mae'n credu bod peidio â chael polisi dynodedig ar gyfer yr Iaith Gymraeg yn fwlch sylfaenol. Mae'n holl bwysig cyflawni'r targed hwn er mwyn atal allfudo net ymysg pobl ifanc drwy ddarparu tai fforddiadwy, swyddi a chyfleoedd er mwyn i'r ardaloedd gwledig hyn ffynnu fel cymunedau Cymraeg eu hiaith oherwydd mae trefi, pentrefi a chymunedau gwledig yn hanfodol bwysig i gymeriad a ffabrig Cymru a'r trefi a'r pentrefi hyn sy'n siapio ac yn diffinio Cymru.

8. Cysylltedd a Thrydedd Pont dros Y Fenai

Mae CSYM yn siomedig na chyfeirir at y drydedd bont arfaethedig rhwng yr Ynys a'r tir mawr. Ystyrir bod hyn yn dangos diffyg gweledigaeth ac uchelgais ac yn creu anobaith. Rydym yn gofyn am i hyn gael ei gydnabod a'i gynnwys yn y FfDC terfynol.

Er ein bod yn cefnogi'r egwyddor o wasanaeth Metro Gogledd Cymru er mwyn cael galluogi mynediad at swyddi, gwasanaethau a chyfleusterau, mae CSYM o'r farn y dylai'r seilwaith hwn ymestyn dros ranbarth Gogledd Cymru i Gaergybi er mwyn hwyluso gwell cysylltiad rhwng Gogledd Orllewin Cymru a Gogledd Ddwyrain Cymru (ac i mewn i Loegr).

Yn ychwanegol at hyn, dylai'r FfDC terfynol ystyried amrediad o ddatrysiadau ar gyfer dyfodol gwyrddach ar gyfer teithio carbon isel gan gynnwys pwyntiau gwefru, cludiant cymunedol, cerbydau bio-danwydd a datrysiadau i ostwng y defnydd o gerbydau preifat.

9. Cysylltiadau Awyr

Cydnebir pwysigrwydd Maes Awyr Caerdydd fel porth rhyngwladol. Fodd bynnag, ni chyfeirir o gwbl at ei swyddogaeth genedlaethol a phwysigrwydd cysylltu Gogledd a De

Cymru, rhywbeth y cyfeirir ato yn Strategaeth Trafnidiaeth Cymru sydd yn cydnabod bod y gwasanaeth yn chwarae rhan sylweddol yn natblygiad economaidd gogledd orllewin Cymru, gan ddarparu gwell cysylltiad busnes, cyfleoedd twristiaeth a lleihau amseroedd teithio. Mae CSYM o'r farn y dylai'r FfDC adlewyrchu hyn.

10. Tai Fforddiadwy

Mae oedi o ran darparu tai fforddiadwy yn fater allweddol. Mae CSYM yn nodi'r cyfeiriad bod angen i 47% ar gyfartaledd o dai ychwanegol fod yn dai fforddiadwy ar gyfer y cyfnod pum mlynedd o 2018/19 i 2022/23. Fodd bynnag, nid yw hyn yn cymryd i ystyriaeth yr effaith ar hyfywedd ar safleoedd marchnad a'i bod, ar gyfartaledd, yn annhebygol y bydd lefel o tua 50% o ddarpariaeth fforddiadwy yn cael ei gyflawni ar y mwyafrif o safleoedd mewn lleoliadau gwledig ar draws Cymru. Er y cydnebir bod Llywodraeth Cymru'n bwriadu defnyddio ei bolisïau ariannu, tir, cynllunio a thai i yrru hyn, nid yw'r FfDC yn esbonio sut y bydd materion megis methiant yn y farchnad a chostau seilwaith yn cael eu datrys.

11. Ymgysylltiad Parhaus â Llywodraeth Cymru

Mae angen ystyried a rhoi sylw i'r materion a godir, a'r manylion pellach yn Atodiad A, wrth baratoi fersiwn derfynol y FfDC. Os na ddigwydd hynny, yna ni fydd y cynllun yn gweithio i drigolion, cymunedau, economi ac amgylchedd yr Ynys. Mae'r sylwadau a gyflwynir yn rhoi ystyriaeth lawn i'r presennol a'r dyfodol, gan alinio'n llwyr â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Gobeithir y bydd Llywodraeth Cymru'n ystyried bod ymateb CSYM i'r FfDC yn adeiladol er mwyn cynorthwyo i greu cynllun datblygu holl gynhwysfawr ar gyfer yr 20 mlynedd nesaf fydd yn siapio twf a datblygiad y wlad yn y dyfodol er lles ei phobl a'r genhedlaeth nesaf.

Mae CSYM wedi ymrwymo i gydweithio'n lleol, ar draws Gogledd Cymru a gyda Llywodraeth Cymru i sicrhau bod y FfDC yn addas i bwrpas a bod aliniad clir o'r lefel leol i'r haen gynllunio uchaf.

Gwneud Penderfyniadau Gweithdrefnol

Bydd angen i ymateb CSYM i ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol cael ei gyflwyno erbyn 1 Tachwedd, ac o ganlyniad petai'r penderfyniad yn cael ei alw i mewn gan y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaethau ac Adfywio, ni fyddai modd cydymffurfio gyda'r amserlen hwn. O ganlyniad, mae Cadeirydd y Cyngor wedi cytuno ei fod yn rhesymol o dan yr amgylchiadau i eithrio'r penderyniad o'r cyfnod galw i mewn. Mae Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaethau ac Adfywio eisoes wedi cael gwybod am y penderfyniad.

Rhesymeg y penderfyniad hwn yw'r amserlen dynn a bennwyd gan Llywodraeth Cymru ac yr angen i adolygu swmp mawr o ddeunydd ymgynghori, ac byddai methu y terfyn amser yn rhagfarnllyd i fuddiannau'r Cyngor a'r Ynys. Fodd bynnag, bydd yr

ymateb drafft yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Sgriwtini ar 24 Hydref a bydd Aelodau'r Pwyllgor yn cael cyfle i wneud sylwadau bryd hynny. **Argymhellion** **Gofynnir i'r Aelodau Etholedig gymeradwyo'r llythyr sydd ynghlwm (gan gynnwys Atodiad A) fel ymateb CSYM i Ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol.** **Yn amodol ar gymeradwyaeth yr Aelodau Etholedig, gofynnir hefyd am roddi awdurdod dirprwyedig i'r Cyfarwddywr Lle a Llesiant Cymunedol wneud unrhyw fân newidiadau, amrywiadau neu gywiriadau a nodir ac sy'n rhesymol angenrheidiol cyn cyhoeddi'r ymateb ffurfiol**.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod ac/neu ddewis yr opsiwn hwn?
Amherthnasol

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?
Mae'r mater hwn yn un y mae angen i'r Pwyllgor Gwaith ei gadarnhau a'i gymeradwyo oherwydd y fframwaith Datblygu Cenedlaethol fydd yr haen uchaf o bolisi cynllunio yng Nghymru a bydd yn weithredol am yr ugain mlynedd nesaf (2020-2040). O'r herwydd, mae angen ystyried y cynllun datblygu arfaethedig yng nghyd-destun Ynys Môn er mwyn asesu'r hyn y byddai'r cynigion yn ei olygu ar gyfer yr Ynys a'i thrigolion.

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?
Amherthnasol

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?
Amherthnasol

DD – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		**Beth oedd eu sylwadau?**
1	**Prif Weithredwr / Uwch Dim Arweinyddiaeth (UDA)** (mandadol)	Sylwadau wedi ei dderbyn gan y Prif Weithredwr ac ymgorfforwyd yn yr adroddiad.
2	**Cyllid / Adran 151** (mandadol)	Ni dderbyniwyd unrhyw sylwadau yn dilyn ymgynghoriad
3	**Cyfreithiol / Swyddog Monitro** (mandadol)	Sylwadau wedi ei dderbyn ac ymgorfforwyd yn Adran Gwneud Penderfyniadau Gweithdrefnol

		(Adran A uchod)
4	**Adnoddau Dynol (AD)**	Ni dderbyniwyd unrhyw sylwadau yn dilyn ymgynghoriad
5	**Eiddo**	Ni dderbyniwyd unrhyw sylwadau yn dilyn ymgynghoriad
6	**Technoleg Gwybodaeth Cyfathrebu (TGCh)**	Ni dderbyniwyd unrhyw sylwadau yn dilyn ymgynghoriad
7	**Caffael**	Ni dderbyniwyd unrhyw sylwadau yn dilyn ymgynghoriad
8	**Sgriwtini**	Mae'r ymateb drafft wedi cael ei rhannu gyda'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaethau ac Adfywio ar 17/10/2019 a bydd yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Sgriwtini ar 24/10/2019 er mwyn i aelodau'r Pwyllgor Sgriwtini gael cyfle i wneud sylwadau.
9	**Aelodau Lleol**	
10	**Unrhyw gyrff allanol eraill**	Ddim yn berthnasol

E – Risgiau ac unrhyw gamau lliniaru (os yn berthnasol)		
1	**Economaidd**	
2	**Gwrthdlodi**	
3	**Trosedd ac Anhrefn**	
4	**Amgylcheddol**	
5	**Cydraddoldebau**	
6	**Cytundebau Canlyniad**	
7	**Arall**	

F - Atodiadau:
Llythyr CSYM – Ymateb Drafft CSYM i Ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol (2020-2040)

FF - Papurau Cefndir (cysylltwch os gwelwch yn dda gydag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):
Amherthnasol

DYLAN J. WILLIAMS BA (Hons), MSc, MA, M.R.T.P.I
Cyfarwyddwr Lle a Llesiant Cymunedol
Director of Place and Community Well-Being

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Canolfan Fusnes Môn • Anglesey Business Centre
Parc Busnes Bryn Cefni • Bryn Cefni Business Park
LLANGEFNI
Ynys Môn • Isle of Anglesey
LL77 7XA

ffôn / tel:

Gofynnwch am / Please ask for: XXX
E-bost / Email: XXX
Ein Cyf / Our Ref:
Eich Cyf / Your Ref:

Dyddiad / Date: XXX

Annwyl Syr / Madam,

Ymateb i Ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol (2020-2040)

Mae Cyngor Sir Ynys Môn (CSYM) yn croesawu'r cyfle i gyflwyno sylwadau ar ymgynghoriad Llywodraeth Cymru (LlC) ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol (FfDC) 2020-2040 drafft.

Mae CSYM yn cefnogi'r egwyddor o greu FfDC ar gyfer Cymru. Mae'n cydnabod bod y FfDC yn gynllun datblygu sy'n canolbwyntio ar faterion a heriau strategol cenedlaethol a chydnabod ei bwysigrwydd gan y bydd yn gosod cyfeiriad ar gyfer ym mhle y bydd buddsoddiad mewn seilwaith yn cymeryd lle er lles Cymru a'i phobl.

Fodd bynnag, mae gan CSYM bryderon ac amheuon difrifol mewn perthynas â nifer o'r polisïau yn y FfDC drafft. Maent yn adeiladu ar ohebiaeth flaenorol gyda LlC (llythyr CSYM dyddiedig 19eg Gorffennaf 2019). Amlinellir y prif bwyntiau strategol isod (a dylid eu darllen ar y cyd ag Atodiad A sy'n cynnwys manylion ychwanegol).

1. Ymagwedd tuag at Gynlluniau Datblygu Strategol / Cynllunio Rhanbarthol

Mae CSYM wedi ymrwymo i gydweithio rhanbarthol ac mae'n bartner rhagweithiol ar Fwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru (BUEGC) (LINC). Mae gwaith BUEGC yn cael ei yrru a'i lywio gan Weledigaeth Dwf Gogledd Cymru a'r Fargen Dwf er mwyn datblygu rhanbarth hyderus a chydlynus sydd â thwf economaidd cynaliadwy, gan fanteisio ar lwyddiant sectorau economaidd gwerth uchel a'n cysylltiad gydag economïau Pwerdy'r Gogledd ac Iwerddon. Mae'n hanfodol fod y FfDC yn cydnabod y strategaethau hyn ac yn alinio â nhw.

Mae CSYM yn derbyn yr egwyddor o Gynlluniau Datblygu Strategol a Chynllunio Rhanbarthol. Fodd bynnag, o fod yn rhan o'r gyntaf a'r unig Uned Polisi Cynllunio ar y Cyd (UPCC) a Chynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLl ar y Cyd) yng Nghymru, mae manteision y tair haen o bolisi cynllunio yn parhau i fod yn aneglur. Mae hyn yn

arbennig o wir wrth i adnoddau, capasiti ac arbenigedd gael eu gwasgu a lleihau. Nid ydym wedi ein hargyhoeddi bod y manteision i'r holl bartïon o ganlyniad i gyflwyno Cynllun Datblygu ar lefel rhanbarthol yn gwneud y gwaith ychwanegol o baratoi a monitro yn werth chweil heb greu cymhlethdodau, anghysondebau a mannau gwan posib.

2. Cydnabyddiaeth o Brosiectau Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol Presennol

Mae posibilrwydd y bydd Ynys Môn yn gartref i ddau Brosiect Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol yn ystod cyfnod y FfDC - gorsaf bŵer niwclear newydd yn Wylfa a'r rhwydwaith trawsyrru newydd cysylltiedig. Nid yw'r fersiwn Hawdd ei Deall o'r ymgynghoriad ar y FfDC yn hyrwyddo ynni niwclear mewn goleuni ffafriol a dim ond cyfeiriad wrth basio a geir at y datblygiadau hyn ym Mholisi 22. Mae hyn yn siomedig ac yn annerbyniol ac rydym yn pwyso ar Lywodraeth Cymru i'w adolygu a'i ddiweddaru.

Mae cydnabyddiaeth gyffredinol y bydd adeiladu gorsaf niwclear newydd yn holl bwysig, ynghyd a'r holl ddulliau eraill o gynhyrchu ynni carbon isel, er mwyn galluogi'r DU i gwrdd â'i dargedau allyriadau carbon Net Sero erbyn 2050. Dylai'r FfDC adlewyrchu hyn yn gywir ac yn llawn.

Mae CSYM yn gofyn i'r ddau ddatblygiad (h.y. gorsaf bŵer niwclear newydd yn Wylfa a'r gwelliannau posib i'r rhwydwaith drawsyrru trydan) gael eu cydnabod yn llawn yn y FfDC, er gwaetha'r ffaith bod penderfyniadau ynghylch caniatáu'r datblygiad yn cael eu gwneud gan Lywodraeth y DU. Nid oes modd tanbrisio eu graddfa a'u harwyddocâd o ran cyfleoedd a bygythiadau (yn ystod y cyfnodau adeiladu, gweithredu a datgomisiynu) i genedlaethau heddiw a chenedlaethau'r dyfodol.

Nid oes modd tanbrisio pwysigrwydd y prosiectau hyn, a'r orsaf bŵer niwclear newydd yn arbennig, i dwf economaidd Ynys Môn a Gogledd Orllewin Cymru yn y dyfodol. Oni bai bod y datblygiadau hyn, a datblygiadau tebyg eraill yng Nghymru, yn cael eu gwerthfawrogi'n llawn, mae'r fframwaith yn annhebygol o fod yn gynhwysol, yn gynhwysfawr ac yn addas i bwrpas. Bydd priodoldeb y FfDC yn lleol yn cael ei benderfynu os bydd y datblygiadau hyn yn symud ymlaen, neu pryd y byddant yn symud ymlaen.

3. Ymagwedd tuag at Ynni Carbon Isel

Mae CSYM wedi ymrwymo i gyflawni Rhaglen Ynys Ynni Ynys Môn (RhYY) (LINC). Gweledigaeth y Rhaglen Ynys Ynni yw creu cyfle unwaith mewn oes i greu swyddi, twf economaidd a ffyniant drwy fanteisio ar nifer o brosiectau trawsnewidiol fydd yn gosod Ynys Môn a'r rhanbarth ehangach ar flaen y gad o ran ynni carbon isel, ymchwil a datblygu, cynhyrchu a gwasanaethu. Mae'r gefnogaeth hon i ynni carbon isel newydd yn seiliedig ar sicrhau cyflogaeth hirdymor a chyfleoedd yn y farchnad gyflenwi, a chreu twf economaidd trawsnewidiol, wrth sicrhau bod yr effeithiau niweidiol yn cael eu lliniaru'n effeithiol.

Mewn perthynas ag ynni cymunedol, nodir bod angen i brosiectau ynni adnewyddadwy mewn perchnogaeth leol gynhyrchu un gigawatt o ynni

adnewyddadwy. Dylid cynnwys eglurhad pellach yn y FfDC terfynol ynghylch yr hyn a ddiffinnir fel perchnogaeth leol o brosiect i sicrhau fod y prosiect yn fanteisiol i'r gymuned sy'n gartref iddo.

Cred CSYM fod ymagwedd y FfDC i ynni carbon isel yn rhy gul ac y dylai ymgorffori pob ffurf ar ynni carbon isel (gan gynnwys ynni llanw i'r Gorllewin o Ynys Môn a Rownd 4 Prydlesu Ynni Gwynt yn y Môr (LINC)). Fel yr amlinellwyd uchod, yn dilyn ymrwymiad Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru i gyflawni targed Net Sero erbyn 2050, a'r angen am gymysgedd amrywiol o ynni i gyflawni'r ymrwymiad hwn, dylai'r FfDC roi'r un pwyslais, amlygrwydd a phwysigrwydd i bob dull o gynhyrchu ynni carbon isel. Nid yw'r FfDC drafft yn gwneud hyn ond, yn hytrach, mae'n canolbwyntio ar ddatblygiadau ynni gwynt ac ynni solar yn unig.

Mae CSYM wedi adolygu'r dogfennau cefndir sy'n cefnogi'r Meysydd Blaenoriaeth arfaethedig ar gyfer ynni gwynt ac ynni solar. Mae llawer o wybodaeth mewn perthynas â'r meini prawf a ddefnyddir. Mae'r cyfiawnhad a'r dystiolaeth dros ddewis y rhan fwyaf o'r Ynys fel Ardaloedd Blaenoriaeth yn aneglur. Nid yw hyn yn dderbyniol ac mae'n peri pryder sylweddol. Mae CSYM yn gwrthwynebu'r dynodiad hwn.

O gael ei ddynodi'n Ardal Flaenoriaeth, mae'r polisi newydd arfaethedig (Polisi 10) yn rhagdybio o blaid datblygiad ac yn derbyn y bydd y dirwedd yn newid, gyda phwyslais sylweddol yn cael ei roi ar gyfraniad y cynnig at leihau nwyon tŷ gwydr a chwrdd â thargedau datgarboneiddio ac ynni adnewyddadwy. Mae CSYM yn deall y bydd rhaid deilio gyda cheisiadau cynllunio ar sail achos wrth achos, ond mae'r ymagwedd hon yn creu disgwyliad cryf y bydd y datblygiadau hyn yn dderbyniol, er gwaetha'r effaith ar y dirwedd ac effeithiau eraill. Wrth ddynodi ardaloedd o'r fath, mae'r FfDC yn creu amlen ofodol sydd yn cael ei chefnogi'n ffurfiol mewn polisi ac sydd eisoes wedi gweld datblygiad sylweddol ar y tir ac yn y môr, ac yn parhau i wneud hynny gyda'r orsaf bŵer niwclear newydd arfaethedig yn Wylfa a seilwaith cysylltiedig y Grid Cenedlaethol. Er bod Ynys Môn yn Ynys Ynni, nid yw'n golygu y dylid ystyried bod y rhan fwyaf o'r Ynys ar gael i gynnal datblygiadau ynni ychwanegol, ni waeth beth fyddai'r effeithiau amgylcheddol, economaidd a chymunedol, er mai dyma fyddai canlyniad y FfDC ar ei ffurf bresennol ym marn CSYM.

Nodir mai ynni gwynt ac ynni solar yw'r unig ardaloedd yn y FfDC lle y dilynir ymagwedd ofodol, yn hytrach nag ymagwedd seiliedig ar feini prawf. Mae CSYM yn ystyried y byddai ymagwedd seiliedig ar feini prawf yn well na chreu Ardaloedd â Blaenoriaeth diffiniedig. Eisoes mae posibilrwydd y bydd CSYM yn lletya i ddatblygiadau Wylfa Newydd a'r Grid Cenedlaethol, a fydd yn gosod baich sylweddol ar y cymunedau, ac nid ymddengys bod hynny wedi'i gymryd i ystyriaeth mewn perthynas a dynodi Ynys Môn fel Ardal Blaenoriaeth. Mae pryderon hefyd mewn perthynas â seilwaith. Er enghraifft, cafodd llinellau uwchben arfaethedig y Grid Cenedlaethol eu cynllunio ar gyfer Wylfa Newydd yn unig ac nid yw'n glir pa seilwaith ychwanegol fyddai'r Grid Cenedlaethol ei angen i gysylltu â chanol yr Ynys. Yn sicr, ni roddwyd ystyriaeth i gapasiti'r grid wrth ddyrannu'r Ardaloedd Flaenoriaeth ac mae hyn yn codi pryderon sylweddol. Mae'n debyg y bydd pryderon sylweddol yn codi ynghylch cludiant o ganlyniad i'r cynnig hwn heb, er enghraifft, drydedd pont dros y Fenai, sydd eto, heb ei godi yn unrhyw un o'r dogfennau cefndir sy'n cefnogi'r FfDC sydd wedi ei hadolygu gan CSYM. Am y rhesymau hyn i gyd, ni all CSYM gefnogi'r dynodiad Ardaloedd Flaenoriaeth arfaethedig.

4. Canolfan Dwf Rhanbarthol - Caergybi

Mae CSYM yn hynod o siomedig ac wedi synnu nad yw Caergybi yn cael ei chydnabod na'i diffinio fel Canolfan Dwf Rhanbarthol ar gyfer Cymru, yn arbennig gan fod y FfDC yn cyfeirio'n benodol at bwysigrwydd porthladd Caergybi i wasanaethu Cymru, y DU yn ehangach ac Iwerddon. Nid yw hyn yn dderbyniol. Mae CSYM yn credu'n gryf bod sail dystiolaeth glir yn bodoli i gyfiawnhau cynnwys Caergybi fel Canolfan Dwf Rhanbarthol o ystyried ei phwysigrwydd strategol posib i Gymru, ac felly mae'n awgrymu bod angen diwygio'r FfDC yn unol â hynny. Yn ogystal, mae angen rhoi mwy o amlygrwydd i hyn oherwydd yr ansicrwydd ynghylch Brexit. Nid yw'r goblygiadau i Ynys Môn a'r ardal ehangach pe bai'r DU yn gadael yr UE ar 31ain Hydref (gyda chytundeb neu heb gytundeb) yn glir, ond gellir tybio y byddai cyfnod trosiannol a dylai'r FfDC gymryd hynny i ystyriaeth wrth ystyried y Canolfannau Twf Rhanbarthol. Er nad ydym yn gwrthwynebu canolbwyntio twf economaidd strategol yng Ngogledd Ddwyrain Cymru; mae CSYM yn ceisio eglurder ynghylch sut bydd y cynllun yn galluogi ac yn dylanwadu ar dwf yng Ngogledd Orllewin Cymru. Mae potensial y Rhaglen Ynys Ynni a phrosiectau megis Wylfa Newydd o ran trawsnewid y dirwedd gymdeithasol-economaidd yng Ngogledd Orllewin Cymru wedi cael ei anwybyddu.

5. Gweledigaeth ar gyfer Ardaloedd Gwledig

Oherwydd natur wledig Ynys Môn, mae cefnogi cymunedau gwledig a'u datblygu yn flaenoriaeth allweddol. Mae CSYM o'r farn nad yw'r FfDC drafft yn darparu digon o gyfeiriad i ardaloedd gwledig. Mae pwysigrwydd y FfDC o ran arwain a llywio datblygiad yn ardaloedd gwledig Cymru'n hollbwysig. Heb weledigaeth o'r fath, mae risg y bydd mwy o anghyfartaledd rhwng ardaloedd trefol a gwledig yn creu heriau ychwanegol i ardaloedd gwledig. O ganlyniad, mae CSYM o'r farn y dylai'r FfDC gynnwys mwy o arweiniad polisi mewn perthynas â chefnogi cyfleoedd cyflogaeth, diogelu a chryfhau'r Iaith Gymraeg, mynd i'r afael ag anghyfartaledd, hyrwyddo cymunedau gwydn a chydlynus, hyrwyddo cysylltedd (o ran trafnidiaeth a seilwaith ddigidol) a galluogi datblygiad cynaliadwy. Mae angen rhoi mwy o gydnabyddiaeth ac arweiniad ynghylch twf a datblygiad twristiaeth a'r economi ymwelwyr yn y FfDC terfynol hefyd.

Twristiaeth yw'r sector economaidd fwyaf ar yr Ynys, gan gynhyrchu £311M (Adroddiad STEAM 2018) y flwyddyn i'r economi. Mae'r sector yn cynnal oddeutu 4,000 (Ibid.) o swyddi. Daw ymwelwyr i Ynys Môn i brofi ei chymeriad unigryw a'i hymdeimlad arbennig o le, ei lleoliad tawel a heddychlon, ei thraethau, ei golygfeydd o'r môr a'i thirweddau dramatig. Mae oddeutu 95% o arfordir Ynys Môn wedi'i ddynodi'n Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol, mae 50km yn Arfordir Treftadaeth (gan gynnwys Gogledd Môn) ac mae nifer o safleoedd eraill yn safleoedd dynodedig Cenedlaethol ac Ewropeaidd. Mae posibilrwydd y byddai dynodi'r rhan helaeth o'r Ynys ar gyfer cynhyrchu ynni solar ac ynni gwynt (gan gynhyrchu bron dim buddiannau cymdeithasol-economaidd) yn cael effaith niweidiol sylweddol ar ddiwydiant twristiaeth yr Ynys, gan y gallai gael effaith sylweddol ar dirwedd ac elfen weledol ardaloedd gwledig Ynys Môn.

Er bod gwahaniaeth sylweddol rhwng datblygiad trefol a gwledig, mae'n hanfodol bod y FfDC yn galluogi datblygiad priodol i yrru ffyniant a thwf cyffelyb mewn ardaloedd

gwledig. Cred CSYM fod angen ymgysylltu pellach gyda Fforwm Gwledig Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLlLC) i drafod cynllun ar y cyd.

6. Polisi Iaith Gymraeg

Mae trefi, pentrefi a chymunedau gwledig yn hollbwysig i gymeriad a gwead Cymru a'r trefi a'r cymunedau hyn sy'n siapio a diffinio Cymru. Fodd bynnag, yr hyn sy'n gwneud Cymru'n unigryw yw'r Iaith Gymraeg. Mae'r Iaith Gymraeg fwyaf amlwg yng Nghymru wledig ac er bod CSYM yn cydnabod bwriad y FfDC i gyflawni'r amcan o sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, mae'n credu bod peidio â chael polisi dynodedig ar gyfer yr Iaith Gymraeg yn fwlch sylfaenol. Byddai cynnwys polisi o'r fath yn alinio gyda Cymraeg 2050: Strategaeth Iaith Gymraeg Llywodraeth Cymru a dylid mesur perfformiad i gynnal y cymunedau Cymraeg hyn a chyflawni targed Llywodraeth Cymru o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae'n holl bwysig cyflawni'r targed hwn er mwyn atal allfudo net ymysg pobl ifanc drwy ddarparu tai fforddiadwy, swyddi a chyfleoedd er mwyn i'r ardaloedd gwledig hyn ffynnu fel cymunedau Cymraeg eu hiaith.

7. Tai Fforddiadwy

Mae oedi o ran darparu tai fforddiadwy yn fater allweddol. Mae CSYM yn nodi'r cyfeiriad bod angen i 47% ar gyfartaledd o dai ychwanegol fod yn dai fforddiadwy ar gyfer y cyfnod pum mlynedd o 2018/19 i 2022/23. Fodd bynnag, nid yw hyn yn cymryd i ystyriaeth yr effaith ar hyfywedd ar safleoedd marchnad a'i bod, ar gyfartaledd, yn annhebygol y bydd lefel o tua 50% o ddarpariaeth fforddiadwy yn cael ei gyflawni ar y mwyafrif o safleoedd mewn lleoliadau gwledig ar draws Cymru. Er y cydnebir bod Llywodraeth Cymru'n bwriadu defnyddio ei bolisïau ariannu, tir, cynllunio a thai i yrru hyn, nid yw'r FfDC yn esbonio sut y bydd materion megis methiant yn y farchnad a chostau seilwaith yn cael eu datrys. Mae angen cynyddol i godi safonau tai cymdeithasol presennol i gwrdd â safonau modern. Fodd bynnag, mae angen adnoddau ychwanegol i sicrhau bod hyn yn digwydd.

8. Cysylltedd a Thrydedd Pont dros y Fenai

Mae CSYM yn siomedig na chyfeirir at y drydedd bont arfaethedig rhwng yr Ynys a'r tir mawr. Ystyrir bod hyn yn dangos diffyg gweledigaeth ac uchelgais ac yn siomedig, yn arbennig o ystyried y datblygiadau posib a all ddigwydd ar yr Ynys a fyddai'n arwain at gynnydd cronnus sylweddol yn lefel y traffig. Byddai hyn yn gwneud croesi i'r Ynys, a gadael, yn broblem sylweddol ac yn rhwystro twf. Fel cynllun y bu Llywodraeth Cymru'n ei hyrwyddo yn y gorffennol, dylid cynnwys y drydedd bont yn y FfDC. Er ein bod yn cefnogi'r egwyddor o wasanaeth Metro Gogledd Cymru er mwyn cael galluogi mynediad at swyddi, gwasanaethau a chyfleusterau, mae CSYM o'r farn y dylai'r seilwaith hwn ymestyn dros ranbarth Gogledd Cymru gyfan er mwyn hwyluso gwell cysylltiad rhwng Gogledd Orllewin Cymru a Gogledd Ddwyrain Cymru (ac i mewn i Ogledd Orllewin Lloegr).

9. Cysylltiad Awyr rhwng Gogledd a De Cymru

Mae Polisi Drafft 32 yn ymwneud â Maes Awyr Caerdydd ac mae'n cefnogi ei dwf a'i ddatblygiad. Cydnebir ei bwysigrwydd fel porth rhyngwladol, yn cysylltu Cymru â'r byd,

ac mae CSYM yn cefnogi hyn. Fodd bynnag, ni chyfeirir at ei swyddogaeth genedlaethol a phwysigrwydd cysylltu Gogledd a De Cymru, rhywbeth y cyfeirir ato yn Strategaeth Trafnidiaeth Cymru sydd yn cydnabod bod y gwasanaeth yn chwarae rhan sylweddol yn natblygiad economaidd gogledd orllewin Cymru, gan ddarparu gwell cysylltiad busnes, cyfleoedd twristiaeth a lleihau amseroedd teithio. Mae CSYM o'r farn y dylai'r FfDC adlewyrchu hyn.

Mae angen ystyried a rhoi sylw i'r materion a godir, a'r manylion pellach yn Atodiad A, wrth baratoi fersiwn derfynol y FfDC. Os na ddigwydd hynny, yna ni fydd y cynllun yn gweithio i drigolion, cymunedau, economi ac amgylchedd yr Ynys. Mae'r sylwadau a gyflwynir yn rhoi ystyriaeth lawn i'r presennol a'r dyfodol, gan alinio'n llwyr â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (2015).

Gobeithir y bydd Llywodraeth Cymru'n ystyried bod ymateb CSYM i'r FfDC yn adeiladol er mwyn cynorthwyo i greu cynllun datblygu holl gynhwysfawr ar gyfer yr 20 mlynedd nesaf fydd yn siapio twf a datblygiad y wlad yn y dyfodol er lles ei phobl a'r genhedlaeth nesaf.

Mae CSYM wedi ymrwymo i gydweithio'n lleol, ar draws Gogledd Cymru a gyda Llywodraeth Cymru i sicrhau bod y FfDC yn addas i bwrpas a bod aliniad clir o'r lefel leol i'r haen gynllunio uchaf a fydd yn gosod cyfeiriad ar gyfer buddsoddi mewn seilwaith a datblygiad. Byddwn yn croesawu trafodaeth bellach gyda Llywodraeth Cymru mewn perthynas â hynny er mwyn sicrhau bod y sylwadau uchod yn derbyn sylw priodol.

Yn gywir,

DYLAN J. WILLIAMS
Cyfarwyddwr Lle a Llesiant Cymunedol

DRAFT

ATODIAD A

1.0 Llywodraethu a Monitro

1.1 Mae CSYM yn derbyn yr egwyddor o Gynlluniau Datblygu Strategol a Chynllunio Rhanbarthol. Fodd bynnag, o fod yn rhan o'r gyntaf a'r unig Uned Polisi Cynllunio ar y Cyd (UPCC) a Chynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLl ar y Cyd) yng Nghymru, mae manteision y tair haen o bolisi cynllunio yn parhau i fod yn aneglur. Mae'r FfDC yn ceisio annog awdurdodau lleol i greu Cynlluniau Datblygu Strategol (CDS) ac i barhau i reoli Cynlluniau Datblygu Lleol. Ar hyn o bryd, mae'r trefniadau llywodraethiant, cyfrifoldebau ac atebolrwydd yn aneglur mewn perthynas â datblygu'r CDS - pwy sy'n gyfrifol ac yn atebol o ran cydlynu a chyflawni. Yn ogystal, mae'r FfDC yn gwrth-ddweud ei hun mewn perthynas â graddfa'r CDS - a fyddai'n gweithredu ar lefel rhanbarth cyfan neu ar lefel isranbarthol. Mae angen i hyn fod yn fwy eglur o fewn y fframwaith gan y byddai rhywun yn tybio y byddai'n rhaid rhoi'r Cynlluniau Datblygu Strategol yn eu lle mewn cyfnod byr iawn.

1.2 Rydym yn cwestiynu ymhle mae'r capasiti a'r adnoddau i ymgymryd â'r gweithgareddau uchod. Nid oes gan CSYM y capasiti, y profiad na'r gallu i ddatblygu Cynllun Datblygu Strategol ar lefel Ranbarthol.

1.3 Mae Pennod 3 yn amlinellu canlyniadau'r FfDC yn seiliedig ar egwyddorion cynllunio cenedlaethol a chanlyniadau siapio lle cynaliadwy cenedlaethol a nodir ym Mholisi Cynllunio Cymru (PCC). Mae'n nodi fod pob rhan o'r ddogfen yn ymwneud â chyflawni 11 canlyniad y FfDC. Mae eu trosi yn gamau gweithredu ac allbynnau yn dasg gymhleth a heriol. Byddai'n fuddiol deall pwy a sut fydd cyflawni yn cael ei fonitro, wedi ei alinio ac yn gyson â'r Cynlluniau Datblygu Lleol a'r Adolygiadau Perfformiad Blynyddol.

1.4 Mae'r FfDC yn rhan o gyfres newydd o ddogfennau lefel uchel (ochr yn ochr â'r Polisi Cynllunio Cymru newydd, trefn newydd Cydsynio Seilwaith Cymru a'r Cynllun Morol newydd ar gyfer Cymru). Gyda'i gilydd, byddant yn sylfaen i gynlluniau defnydd tir strategol yng Nghymru yn ystod yr 20 mlynedd nesaf. Bydd y cydberthynas rhwng y dogfennau hyn yn holl bwysig (cynnwys, dehongliad, cymhwyso, monitro ayb). Bydd hyn yn gymhleth o safbwynt y sector cyhoeddus, y datblygwr, rhanddeiliaid a chymunedau/trigolion. Bydd cysondeb yn allweddol, gan gynnwys arweiniad a chefnogaeth hygyrch ac effeithiol. Byddem yn elwa o ddeall sut fydd hyn yn cael ei ddatblygu. Mae sicrhau cysondeb rhwng yr holl ddogfennau hyn yn holl bwysig i sicrhau fod y ffordd ymlaen yn glir ac nad oes unrhyw wrthddweud. Bydd hyn yn holl bwysig i gynnal enw da'r system gynllunio defnydd tir yng Nghymru, yn caniatáu gwneud penderfyniadau effeithiol ac effeithlon ac yn lleihau prosesau barnwrol/cyfreithiol.

1.5 Croesewir a chefnogir y bwriad i gynnal adolygiad llawn bob 5 mlynedd. Yn ogystal, byddem yn argymell bod adroddiad monitro blynyddol yn cael ei lunio a'i gyhoeddi. Byddai hyn yn gyson â threfniadau'r Cynllun Datblygu Lleol.

DRAFT

2.0 Canolfannau Twf Rhanbarthol - Caergybi (Strategaeth Ofodol)

2.1 Rydym yn siomedig ac yn synnu nad yw Caergybi yn cael ei chydnabod na'i diffinio fel Canolfan Dwf Rhanbarthol ar gyfer Cymru, yn arbennig o ystyried bod Polisi 20 a 21 y FfDC yn cydnabod pwysigrwydd porthladd Caergybi i wasanaethu Cymru, y DU yn ehangach ac Iwerddon. Cydnebir hefyd y potensial sylweddol am dwf a buddsoddiad yng Nghaergybi. Rydym yn gofyn i Gaergybi gael ei hychwanegu, ei chydnabod a rhoddi statws Canolfan Dwf Ranbarthol iddi yn y FfDC terfynol. Rydym o'r farn bod sail dystiolaeth glir yn bodoli i gyfiawnhau cynnwys Caergybi fel canolfan dwf ranbarthol yn y FfDC terfynol:

- Porthladd Caergybi yw un o borthladdoedd prysuraf y DU gyda dros 2 filiwn o deithwyr troed a 450,000 uned o nwyddau'n pasio drwy'r porthladd bob blwyddyn.
- Caergybi yw'r prif borthladd gadael/glanio ar gyfer Gogledd Lloegr, Cymru a Chanolbarth Lloegr i Fôr Iwerddon ac mae'n ffurfio rhan allweddol o lwybrau masnach rhyngwladol.
- Porthladd llongau mordaith prysuraf Cymru ac mae Ynys Gybi yn gyrchfan brysur i ymwelwyr ac yn cael ei nodweddu gan olygfeydd arfordirol deniadol.
- Mae cyfyngiadau o ran manteisio i'r eithaf ar botensial y porthladd, ond mae cynlluniau ehangu sylweddol yn cael eu cydnabod a'u cynllunio fel rhan o Fargen Dwf Gogledd Cymru.
- Ar ôl Brexit, bydd y Porthladd yn borth rhyngwladol allweddol i mewn i'r DU a fydd yn sicrhau ei fod yn parhau i fod yn borth strategol o Iwerddon drwy'r DU i mewn i Ewrop.
- Potensial sylweddol am dwf mewn swyddi a thai, gyda chysylltiadau ffordd a rheilffordd da.
- Mae ganddi sector manwerthu mawr sy'n ehangu, safle diwydiannol mawr gydag unedau busnes, a pharc busnes strategol ym Mharc Cybi.
- Datblygiad posib Land & Lakes, sy'n cynnwys pentref hamdden gyda hyd at 500 o gabanau, bythynnod a chyfleusterau cysylltiedig.
- Posibilrwydd o ddatblygiad mawr defnydd cymysg ym Marina Caergybi.

2.2 Gwneir nifer o gyfeiriadau at 'arc' o ardaloedd adeiledig yng Ngogledd Cymru yn ymestyn ar draws y rhanbarth lle mae'r boblogaeth, amddifadedd, gwasanaethau allweddol, cyfleusterau, teithio i'r gwaith a gweithgarwch economaidd wedi'u crynhoi. Mae'r 'arc' yn ymestyn ar hyd yr arfordir o Afon Menai i'r ffin gyda Lloegr. Ymddengys fod y penderfyniad i ganolbwyntio'r rhan helaeth o ddatblygiad i'r arc o Gaernarfon i Lannau Dyfrdwy yn rhagfarnu yn erbyn datblygiad economaidd Ynys Môn. Er y gallai dilyn polisi fel hyn greu ffyniant economaidd yn yr ardal yn gyffredinol, ni fydd hynny'n wir am Ynys Môn. Credwn y dylid ymestyn yr 'arc' ymhellach i'r gorllewin ac y dylai gychwyn yng Nghaergybi.

3.0 Gweledigaeth ar gyfer Ardaloedd Gwledig

3.1 Mae pwysigrwydd y FfDC o ran arwain a llywio datblygiad mewn ardaloedd gwledig yng Nghymru, ac nid datblygiad trefol yn unig, yn holl bwysig. Mae gan

ardaloedd gwledig yng Nghymru drefi a chymunedau gwledig bywiog sy'n wynebu amddifadedd y mae angen eu cefnogi fel canolfannau pwysig. Dylid rhoi mwy o ystyriaeth i drefi llai / gwledig yn y FfDC terfynol gan eu bod yn hybiau allweddol.

3.2 Mae Polisi 4 yn datgan mai'r ffordd orau o gynllunio dyfodol ardaloedd gwledig yw drwy wneud hynny ar lefel ranbarthol a lleol – nid yw'r FfDC drafft yn darparu digon o gyfeiriad ar gyfer ardaloedd gwledig. Ychydig iawn o gyfeiriad a geir yn y FfDC drafft at ddatblygiad gwledig ac mae mwy o fygythiad y bydd ardaloedd gwledig yng Nghymru yn cael eu gadael ar ôl a'r bwlch rhwng ardaloedd trefol a gwledig yn tyfu. Byddai hyn yn niweidiol i rannau mawr o Gymru sydd â chymeriad gwledig ac sy'n gartref i 40% o boblogaeth Cymru (aneddiadau o lai na 10,000 o bobl).

3.3 Os bydd dyfodol Cymru weledig yn cael ei gyfyngu i ddatblygiad yn canolbwyntio ar ddiwydiannau traddodiadol (ffermio/twristiaeth) ac ynni carbon isel (sydd ddim yn gyflogwyr mawr), nid yw'n eglur o ble y daw cyfleoedd cyflogaeth hanfodol a dymunol.

3.4 Nid yw'r FfDC drafft yn amlinellu'n glir sut fydd Aneddiadau Arfordirol Gogledd Cymru o fewn yr arc arfordirol o Gaernarfon i Lannau Dyfrdwy, mewn rôl isranbarthol bwysig i gefnogi prif ardaloedd twf Wrecsam a Glannau Dyfrdwy, yn cynnal cymunedau gwledig hyfyw a chynaliadwy. Nid yw'n glir a fydd effeithiau canoli datblygiad yn hwylusydd positif a chyflenwol i'r gefnwlad wledig. Sut fydd y FfDC yn cefnogi ardaloedd gwledig i sicrhau cyfleoedd cyflogaeth o safon i atal allfudo, diogelu a chryfhau'r Iaith Gymraeg, a galluogi datblygiad cynaliadwy?

3.5 Yn gysylltiedig â Thrafnidiaeth a Chysylltedd, sut fyddai LlC yn sicrhau bod cysylltedd a chysylltiadau trafnidiaeth da o'r ardaloedd gwledig i'r ardaloedd a nodwyd fel prif ardaloedd twf?

3.6 Byddai rhoi mwy o gydnabyddiaeth ac arweiniad ynghylch twf a datblygiad pellach twristiaeth a'r economi ymwelwyr yn y FfDC terfynol yn ychwanegu gwerth. Twristiaeth yw'r sector economaidd fwyaf ar yr Ynys, gan gynhyrchu £311M (Adroddiad STEAM 2018) y flwyddyn i'r economi. Mae'r sector yn cynnal oddeutu 4,000 (Ibid.) o swyddi. Daw ymwelwyr i Ynys Môn i brofi ei chymeriad unigryw a'i hymdeimlad arbennig o le, ei lleoliad tawel a heddychlon, ei thraethau, ei golygfeydd o'r môr a'i thirweddau dramatig. Mae oddeutu 95% o arfordir Ynys Môn wedi'i ddynodi'n Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol, mae 50km yn Arfordir Treftadaeth (gan gynnwys Gogledd Môn) ac mae nifer o safleoedd eraill yn safleoedd dynodedig Cenedlaethol ac EwropeaiddMae hyn yn holl bwysig i ddyfodol cymunedau gwledig, ac mae angen rhoi ystyriaeth ofalus a chydbwyso'r cyfleoedd a'r heriau.

3.7 Mae sicrhau fod yr holl rannau o Gymru, gan gynnwys ardaloedd gwledig, yn cael eu cefnogi gan seilwaith delegyfathrebu fodern yn cael ei groesawu. Rydym yn awyddus i ddeall yn well sut fydd y Parthau Gweithredu ar Ffonau Symudol yn cael eu diffinio a'u neilltuo.

4.0 Yr Iaith Gymraeg

4.1 Rydym yn croesawu'r ffaith bod y FfDC yn cydnabod bod yr Iaith Gymraeg yn gyfle a her allweddol sy'n wynebu'r genedl, a rôl y cynllun o ran sicrhau fod y targed cenedlaethol o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 yn cael ei gyflawni.

4.2 Er mwyn gosod y cyd-destun, mae Ynys Môn yn lle unigryw ac arbennig iawn lle mae'r Iaith Gymraeg a'i diwylliant yn rhan annatod o hunaniaeth Ynys Môn. Mae'r Iaith Gymraeg, diwylliant a threftadaeth yn holl bwysig. Gall dros dri chwarter o blant sy'n byw ar yr Ynys siarad Cymraeg a dros hanner yr oedolion. Mae Ynys Môn yn parhau i fod yn un o gadarnleoedd yr Iaith Gymraeg. Mae'r Iaith Gymraeg yn rhan naturiol o fywyd bob dydd ac o gydlyniad cymdeithasol a llesiant yr Ynys. O'r herwydd, mae diogelu a chryfhau'r Iaith yn un o'r prif flaenoriaethau wrth symud ymlaen ac mae CSYM yn awyddus i ddeall sut bydd y FfDC yn cyfrannu tuag at y flaenoriaeth hon yn Ynys Môn a Gogledd Cymru.

4.3 Rydym yn cwestiynu pam nad oes polisi dynodedig ar yr Iaith Gymraeg a'r canlyniad a ddeisyfir o gynyddu nifer y Siaradwyr Cymraeg. Dylai hyn alinio gyda Cymraeg 2050: Strategaeth y Gymraeg Llywodraeth Cymru.

4.4 Nid yw'r glir pam fod datblygu'r Iaith Gymraeg yn cael ei gyfyngu i ardaloedd '*lle mae'r Gymraeg yn iaith bob dydd'*. Beth yw'r diffiniad o iaith bob dydd? Bydd yr ymagwedd a'r diffiniad presennol yn cyfyngu ar berthnasedd ac ymrwymiad dwyieithrwydd i ardaloedd gofodol diffiniedig.

4.5 Rydym yn cwestiynu a yw'r FfDC yn gwneud digon i hyrwyddo a diogelu'r Iaith Gymraeg, ac ni ellir gorbwysleisio pwysigrwydd yr Iaith Gymraeg a diwylliant i Ynys Môn a Gogledd Orllewin Cymru. Dylid ailystyried hyn cyn llunio'r FfDC terfynol.

5.0 Ynni Gwynt ac Ynni Solar – Dynodiad Adnewyddadwy

5.1 Rydym yn derbyn yn llwyr yr angen i gynhyrchu ynni carbon isel i gwrdd â newid yn y DU yn dilyn cyhoeddiadau diweddar gan Lywodraeth y DU ynghylch ei darged Net Sero erbyn 2050. Bydd cynhyrchu gwahanol ffurfiau o ynni carbon isel yn hanfodol i gyflawni'r targed hwn a bydd rhaid i Gymru chwarae ei rhan er mwyn cyfrannu at y targed hwn.

5.2 Mae'r FfDC drafft yn amlygu ynni gwynt ac ynni solar fel dull o gynhyrchu ynni carbon isel. Fodd bynnag, dylid rhoi'r un amlygrwydd a phwysigrwydd i ynni llanw, ynni dŵr a datblygiadau yn y môr.

5.3 Mewn partneriaeth â rhanddeiliaid allweddol, mae CSYM wedi sefydlu'r rhaglen gymdeithasol-economaidd, Rhaglen Ynys Ynni Môn (RhYY) (LINC). Gweledigaeth y Rhaglen Ynys Ynni yw creu cyfle unwaith mewn oes i greu swyddi, twf economaidd a ffyniant drwy fanteisio ar nifer o brosiectau trawsnewidiol ar Ynys Môn a rhoi Ynys Môn ar flaen y gad ym maes ynni carbon isel, ymchwil a datblygiad, cynhyrchu a gwasanaethu. Yn ei dro, bydd hyn yn

creu sylfaen gadarn i annog arallgyfeirio a thrawsnewid economaidd, gan greu manteision cadarnhaol yn yr hirdymor.

5.4 Fodd bynnag, mae cefnogaeth ar gyfer y seilwaith ynni newydd ar Ynys Môn yn seiliedig ar sicrhau cyflogaeth hirdymor a chyfleoedd yn y gadwyn gyflenwi, a chreu twf economaidd trawsnewidiol, wrth sicrhau fod yr effeithiau niweidiol yn cael eu lliniaru'n effeithiol.

5.5 Mae CSYM wedi adolygu'r dogfennau cefndir sy'n cefnogi'r Meysydd Blaenoriaeth arfaethedig ar gyfer ynni gwynt ac ynni solar. Mae llawer o wybodaeth mewn perthynas â'r meini prawf a ddefnyddir. Mae'r cyfiawnhad a'r dystiolaeth dros ddewis y rhan fwyaf o'r Ynys fel Ardaloedd Blaenoriaeth yn aneglur. Nid yw hyn yn dderbyniol ac mae'n peri pryder sylweddol. Mae CSYM yn gwrthwynebu'r dynodiad hwn.

5.6 Mae dogfennau cefndirol y FfDC yn cadarnhau na chynhaliwyd dadansoddiad o gapasiti presennol y seilwaith grid sy'n gwasanaethu'r Ardaloedd Blaenoriaeth a nodwyd. Bydd hyn yn cael effaith ar lefel y seilwaith ychwanegol fydd ei angen a sut y gallai seilwaith o'r fath effeithio ar ddynodiadau amgylcheddol gwerth uchel.

5.7 Mae'r FfDC yn nodi Gogledd a Chanolbarth Ynys Môn fel Ardal Blaenoriaeth ar gyfer ynni gwynt ac ynni solar (Polisi 10). Fodd bynnag, nid oes unrhyw fanylion yn y FfDC i esbonio sut a pham y cafodd y lleoliad hwn ei ddewis na beth oedd y meini prawf. Rydym yn nodi bod gwaith cefndirol wedi digwydd drwy Lywodraeth Cymru - Asesiad o botensial Ynni Solar a Gwynt ar y tir yng Nghymru (Cam 1 a 2) (LINC) sy'n darparu methodoleg, tystiolaeth a chyfiawnhad dros ddewis yr Ardaloedd Blaenoriaeth. Dylid mynegi'r cyfiawnhad dros y dynodiadau yn llawer mwy eglur yn y FfDC terfynol.

5.8 Mae'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLl ar y Cyd) yn darparu cyfiawnhad dros faint y tyrbinau gwynt / ffermydd solar y gellir eu derbyn, ac yn rhoi ystyriaeth i'r Astudiaeth Asesiad Sensitifrwydd a Chapasiti Tirweddau. Deallir bod CNC yn gwneud gwaith i gynhyrchu Canllawiau Cenedlaethol mewn perthynas â'r mater hwn. Fydd y FfDC yn ystyried gwybodaeth o'r fath er mwyn rhoi sylw i gyfyngiadau safle penodol ac i weld a yw'r Ardaloedd Blaenoriaeth yn parhau i fod yn lleoliadau dilys?

5.9 Rydym yn bryderus am y rhagdybiaeth o blaid datblygiad ar gyfer y cynlluniau hyn (Polisi 10) a bod newid yn y dirwedd yn cael ei dderbyn fel canlyniad. Mae'r diagram ar dudalen 48 yn nodi'r Gorllewin fel ardal o ansawdd tirweddol ac amgylcheddol uchel. Mae hyn yn gwrthddweud y syniad bod hon yn ardal sy'n gallu derbyn, mewn egwyddor, newidiadau i'r dirwedd.

5.10 Ymddengys bod un o'r Ardaloedd Tirwedd Arbennig a nodwyd yng Nghynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Ynys Môn a Gwynedd o fewn Ardal â Blaenoriaeth Ynys Môn. Mae ardaloedd o'r fath yn cael eu cefnogi gan Ddatganiad o Werth ac Arwyddocâd sydd yn gosod allan yn glir sut y mae pob ardal yn cwrdd â'r meini prawf ar gyfer dynodiad, ac yn cynnwys set o 'rinweddau arbennig' sy'n sail i'r dynodiad. Mae rhaid i unrhyw gynigion datblygu o fewn yr Ardaloedd Tirwedd

Arbennig gymryd y rhinweddau arbennig i ystyriaeth. Dylid adlewyrchu hynny yn y FfDC hefyd.

5.11 Rhaid rhoi ystyriaeth i effaith y datblygiad ar osodiad y Parc Cenedlaethol a'r Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE). Mae rhan o Ardaloedd Blaenoriaeth 1 yn agos at yr AHNE yng Ngogledd Ynys Môn. Rydym yn nodi'r testun ar gyfer Polisi drafft 12 sy'n datgan bod rhaid i gynigion yn agos i ffiniau'r ardaloedd dynodedig hyn ddangos na fydd y datblygiad yn tanseilio'r amcanion sy'n sail i ddibenion y dynodiad, ond nid yw'n glir sut mae'r agwedd hon yn cydblethu â Pholisi 10 sydd yn rhagdybio o blaid datblygiad o fewn yr Ardal Blaenoriaeth. Y cyfan sy'n ofynnol dan Bolisi 10 yw bod yr effeithiau ar Barciau Cenedlaethol ac AHNEau yn cael eu lleihau, gan awgrymu bod y rhagdybiaeth o blaid datblygu yn cael blaenoriaeth. Nid ddylai'r sefyllfa hon fodoli, a dylai'r FfDC ei gwneud yn glir bod Polisi 12 yn cael blaenoriaeth dros y rhagdybiaeth honno.

5.12 Mae tudalen 11 y FfDC yn datgan nad *'yw'n ceisio nodi'r union leoliad ar gyfer datblygiadau newydd',* ar ôl datgan cyn hynny bod 'rhaid' i gynlluniau datblygu strategol a lleol (sydd yn nodi lleoliadau) gydymffurfio â'r FfDC (td. 10). O ganlyniad, mewn perthynas â dynodiadau ynni gwynt ac ynni solar, mae peth gwrthddweud gan nad yw'r Ardaloedd Cyfleoedd Posib ar gyfer Ffermydd Solar yn y CDLl ar y Cyd yn cyfateb i'r hyn a gynigir yn y FfDC. Yn ogystal, mae'r safleoedd Ynni Gwynt ac Ynni Solar tu allan i'r Ardaloedd Chwilio Strategol a nodwyd yn TAN 8 ac ymddengys, o'r herwydd, bod y FfDC yn gwrthdaro â TAN8 ac, o ganlyniad, yn gwrthdaro gyda Pholisi Cynllunio Cymru. Bydd angen datrys hyn cyn cyhoeddi'r FfDC terfynol.

5.13 Rydym yn croesawu, mewn egwyddor, bod Polisi 22 wedi'i gynnwys – Gogledd Orllewin Cymru ac Ynni (Tudalen 54) ac yn gofyn i'r pwyntiau canlynol gael eu hystyried ymhellach er mwyn dylanwadu a gwella ar y FfDC terfynol:

a) Cyfeiriad uniongyrchol at Raglen Ynys Ynni Môn a'i gweledigaeth / amcanion
b) Rhoi mwy o ystyriaeth ac amlygrwydd i'r angen i fuddsoddi mewn seilwaith trawsgludo ynni
c) Rhoi mwy o gydnabyddiaeth i'r angen i fuddsoddi mewn hyfforddiant a sgiliau; gweithio gyda phrifysgolion a busnesau ar draws y rhanbarth a Gogledd Orllewin Lloegr
d) Croesawu cydnabyddiaeth o'r angen i weithio gydag Arc Niwclear y Gogledd Orllewin
e) Cydnabod yr angen i ddatblygu canolfannau rhagoriaeth mewn Prifysgolion
f) Cydnabod cyfleoedd yn y gadwyn gyflenwi, yn arbennig mewn perthynas ag ynni niwclear

5.14 Cyfeirir at gynhyrchu un gigawatt o'r ynni adnewyddadwy a ddefnyddir drwy brosiectau ynni adnewyddadwy mewn perchnogaeth leol erbyn 2020 a bod o leiaf elfen o berchnogaeth leol. Dylid cynnwys eglurhad pellach yn y FfDC ynghylch yr hyn a ddiffinnir fel perchnogaeth leol o brosiect i sicrhau ei fod yn cydymffurfio â'r targed hwn a bod y prosiect o fudd i'r gymuned.

6.0 Wylfa Newydd

6.1 Ar hyn o bryd, ni roddir sylw a statws digonol i ddatblygiad posib gorsaf bŵer niwclear newydd ar Ynys Môn. Nid yw'r fersiwn Hawdd i Ddarllen o'r ymgynghoriad ar y FfDC yn hyrwyddo ynni niwclear mewn goleuni ffafriol a dim ond cyfeiriad wrth basio a geir ar y datblygiadau hyn ym Mholisi 22. Mae hyn yn siomedig ac yn annerbyniol ac rydym yn pwyso ar Lywodraeth Cymru i'w adolygu a'i ddiweddaru. Bydd yr Ysgrifennydd Gwladol yn gwneud penderfyniad ynghylch y Gorchymyn Caniatâd Datblygu ym mis Hydref 2019.

6.2 Mae ymrwymiad Llywodraeth y DU i gyflawni allyriadau carbon Net Sero erbyn 2050, o gymharu â lefelau 1990, a dyletswydd Gweinidogion Llywodraeth Cymru i sicrhau fod allyriadau net Cymru yn 2050 80% yn is na'r waelodlin bresennol yn golygu bod gan Brosiect Wylfa Newydd y potensial i chwarae rhan arwyddocaol o ran cyflawni'r targedau hyn. Fel ffynhonnell ynni carbon isel, mae Llywodraeth y DU wedi datgan yn glir bod gan gynhyrchu ynni niwclear rôl bwysig i'w chwarae wrth arallgyfeirio a datgarboneiddio'r galw am drydan.

6.3 Mae Llywodraeth Cymru, drwy ei strategaeth bontio i ynni carbon isel, a CSYM, ill dau'n cydnabod pwysigrwydd y cyfraniad y gall pŵer niwclear newydd ei wneud i gymysgedd ynni'r DU a diogelu'r cyflenwad trydan ac mae'r ddau'n cefnogi'r egwyddor o ddatblygu gorsaf bŵer niwclear newydd yn Wylfa. Maent hefyd yn rhagweld y bydd datblygu gorsaf bŵer niwclear newydd yn Wylfa yn yrrwr sylfaenol ar gyfer twf economaidd hirdymor, cynaliadwy ar Ynys Môn ac yn rhanbarth Gogledd Cymru yn ehangach a dylai'r FfDC roi mwy o bwyslais ar hyn.

6.4 Ym mis Medi 2017, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru'r ddogfen Ffyniant i Bawb: Y Strategaeth Genedlaethol; sy'n nodi sut fydd Llywodraeth Cymru yn cyflawni ei Rhaglen Lywodraethu. Mae'n cymryd yr ymrwymiadau yn y Rhaglen Lywodraethu ac yn nodi sut y byddant yn cael eu cyflawni drwy ddwyn ynghyd ymdrechion gwasanaeth cyhoeddus ehangach Cymru. Mae'r Strategaeth yn cyfeirio'n benodol at yr angen i fanteisio ar gyfleoedd o Wylfa Newydd a'r angen i gysylltu tai newydd â datblygiadau seilwaith mawr newydd. Mae angen eglurder ynghylch sut bydd y FfDC yn cydblethu â dogfennau lefel uchel eraill Llywodraeth Cymru a'u bod oll yn darparu neges glir a chyson ynghylch yr hyn a gyflawnir. Ar hyn o bryd, nid yw'r FfDC yn alinio gyda'r ddogfen 'Ffyniant i Bawb' mewn perthynas â Wylfa Newydd.

6.5 Mae pwysigrwydd strategol allweddol y Prosiect Wylfa Newydd yn cael ei gydnabod yn llawn yn RhYY CSYM ac Ardaloedd Menter (LINC) Llywodraeth Cymru sydd, gyda'i gilydd, â'r nod o greu hyb rhagoriaeth ddaearyddol ar gyfer datblygu, gweithredu a gwasanaethu mentrau ynni carbon isel.

6.6 O ganlyniad, bydd gan y Prosiect Wylfa Newydd oblygiadau pwysig i economi, cymunedau ac amgylchedd yr Ynys a Gogledd Cymru yn ehangach ac mae angen cydnabod hynny'n llawn yn y FfDC terfynol.

DRAFT

7.0 Ardaloedd Parth Menter

7.1 Mae peth cyfeiriad at Ardaloedd Menter Eryri, Glannau Dyfrdwy a Maes Awyr Caerdydd. Rydym yn gofyn i gyfeiriad at Ardal Fenter Ynys Môn (LINC) gael ei gynnwys hefyd, yn arbennig wrth gyflwyno Gogledd Orllewin Cymru ac Ynni ym Mholisi 22.

7.2 Ochr yn ochr â'r Rhaglen Ynys Ynni, mae Parth Menter Ynys Môn yn gyrru twf yr Ynys fel canolfan ragoriaeth fyd enwog ym maes cynhyrchu ynni carbon isel. Yn ogystal, dynodwyd y Parth Arddangos Morol a neilltuwyd i ddyfeisiau ynni'r môr yn nyfroedd dyfnion Porthladd Caergybi – un o brif byrth y DU i Iwerddon. Dylid cynnwys hyn yn y FfDC er mwyn gosod cyd-destun perthnasol a nodi bod Ynys Môn yn gartref i ddenu datblygiadau yn gysylltiedig ag ynni carbon isel, fydd yn darparu cyfleoedd trawsnewidiol mewn perthynas â chyflogaeth a'r gadwyn gyflenwi ac yn cyfrannu at drawsnewid yr economi leol a rhanbarthol.

8.0 Cysylltedd a Thrydedd Bont Posib

8.1 Rydym yn cytuno bod cysylltedd trafnidiaeth ranbarthol yn digwydd yn bennaf rhwng y Gorllewin/Dwyrain (ac i'r cyfeiriad arall) sy'n cysylltu Gogledd Cymru gyda Lloegr (yn hytrach nag o Ogledd Cymru i Dde Cymru). Mae'n holl bwysig sicrhau bod Ynys Môn yn cael ei chysylltu â gweddill rhanbarth Gogledd Cymru. Un o'r prif heriau yng Ngogledd Orllewin Cymru yw gwella seilwaith trafnidiaeth o'r Gorllewin i'r Dwyrain (ac i'r cyfeiriad arall).

8.2 Mae'n siomedig nad oes cyfeiriad at y drydedd bont arfaethedig rhwng yr Ynys a'r tir mawr. Ystyrir bod hyn yn dangos diffyg gweledigaeth ac uchelgais ac yn siomedig. Gofynnwn i hyn gael ei gydnabod ac i'r FfDC terfynol gynnwys y trydedd bont. Mae hyn yn arbennig o wir wrth ystyried y datblygiadau posib all ddigwydd ar yr Ynys a fyddai, gyda'i gilydd, yn creu cynnydd sylweddol mewn traffig, ac a fyddai o ganlyniad yn gwneud croesi ar yr Ynys a gadael yn anodd iawn i drigolion, teithwyr ac ymwelwyr. Yn ogystal, mae'r drydedd bont yn holl bwysig i gludo nwyddau o Iwerddon i'r DU a thu hwnt ac i sicrhau nad yw Ynys Môn yn rhwystr i dwf, buddsoddiad a datblygiad.

8.3 Byddai mwy o eglurder a diffiniad (cwmpas a manteision) ynghylch Metro Gogledd Cymru (Polisi 21) yn fuddiol hefyd. Edrychir ar hwn fel gwasanaeth hanfodol i sicrhau gwell cysylltiad rhwng Gogledd Orllewin Cymru, Gogledd Ddwyrain Cymru, a Gogledd Orllewin Lloegr (yn ddyddiol, yn y ddau gyfeiriad) er mwyn cael mynediad at swyddi, gwasanaethau a chyfleusterau. Dylid cryfhau'r rhaglen fuddsoddi sy'n cael ei datblygu gan Trafnidiaeth Cymru, a chryfhau cysylltiadau gyda thai, cyflogaeth ayb yn y FfDC terfynol.

8.4 Byddai'n werthfawr rhoi ystyriaeth bellach i deithio cynaliadwy yn y FfDC er mwyn esbonio pa weithgareddau yr ymgymerir â nhw i wella trafnidiaeth gyhoeddus a llwybrau cerdded / beicio, yn arbennig mewn ardaloedd gwledig. Gall gwelliannau mewn teithio llesol hefyd arwain at fanteision i'r rhanbarth mewn perthynas â thwristiaeth, iechyd a llesiant a chydweddu seilwaith gwyrdd.

DRAFT

9.0 Cysylltiad awyr rhwng Gogledd a De Cymru

9.1 Mae Polisi drafft 32 yn ymwneud â Maes Awyr Caerdydd ac mae'n cefnogi ei dwf a'i ddatblygiad. Cydnebir ei bwysigrwydd fel porth rhyngwladol, yn cysylltu Cymru â'r byd, ac mae CSYM yn cefnogi hyn. Ni roddir unrhyw gyd-destun na gwybodaeth am sut y gallai'r Maes Awyr gael ei wella o ran llwybrau i gysylltu Ynys Môn â lleoliadau strategol eraill. Ni chyfeirir at ei swyddogaeth genedlaethol a phwysigrwydd cysylltu Gogledd a De Cymru, rhywbeth y cyfeirir ato yn Strategaeth Trafnidiaeth Cymru sydd yn cydnabod bod y gwasanaeth yn chwarae rhan sylweddol yn natblygiad economaidd gogledd orllewin Cymru, gan ddarparu gwell cysylltiad busnes, cyfleoedd twristiaeth a lleihau amseroedd teithio. Mae CSYM o'r farn y dylai'r FfDC adlewyrchu hyn.

9.2 Mae CSYM yn ystyried y dylai Maes Awyr Môn gael ei ddiffinio fel 'Cysylltiad Rhanbarthol' yn y FfDC terfynol i ddangos y cysylltiad awyr rhwng Ynys Môn a Chaerdydd.

10.0 Tai a Thai Fforddiadwy

10.1 Mae'r ddogfen yn nodi bod ardaloedd lleiaf ffyniannus/mwyaf difreintiedig Cymru yng ngorllewin Cymru a'r Cymoedd, a dyna pam fod yr ardaloedd hyn yn gymwys i dderbyn cymorth grant o Ewrop yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Er gwaethaf hyn, y cyfeiriad strategol yn y FfDC yw targedu datblygiad economaidd a thai yn yr ardaloedd mwyaf ffyniannus yng ngogledd ddwyrain a de ddwyrain Cymru (gan gynnwys dinas Abertawe). Ymddengys bod hyn yn wrthgynhyrchiol o safbwynt dod â ffyniant i'r ardaloedd sydd fwyaf angen help, wrth barhau i gefnogi'r ardaloedd mwyaf ffyniannus. Mae hyn yn achosi cryn bryder.

10.2 Dylai polisi Tai geisio sicrhau cymunedau cymdeithasol cytbwys, osgoi gwaethygu'r rhaniad rhwng ardaloedd cyfoethog a thlawd yng Nghymru drwy gefnogi mwy o dai fforddiadwy mewn ardaloedd lle mae tai yn ddrud, a chefnogi tai ym mhen uchaf y farchnad mewn ardaloedd tlotach er mwyn cadw / cyflwyno cyfoeth a chyfalaf cymdeithasol.

10.3 Mae CSYM yn cytuno bod angen newid y model darparu er mwyn mynd i'r afael â'r 'bwlch cyflenwi' a'r angen am dai. Mae gorddibyniaeth ar y sector preifat i ddarparu tai fforddiadwy wedi golygu bod llai o dai fforddiadwy wedi cael eu hadeiladu ac mae hyn wedi cyfrannu'n sylweddol nid yn unig at ehangu'r 'bwlch cyflenwi', ond mae wedi golygu hefyd bod mwy o bobl/teuluoedd angen tŷ fforddiadwy. Mae costau tir, adeiladu, deunyddiau ayb yn golygu nad yw adeiladu tai fforddiadwy (yn arbennig ar raddfa leol lai) yn hyfyw. Mae hyn yn arbennig o amlwg mewn ardaloedd gwledig lle mae'r galw'n uwch na'r cyflenwad gan arwain at gynnydd mewn prisiau tai a phobl ifanc yn gadael yr ardal.

10.4 Er bod CSYM yn croesawu'r gydnabyddiaeth bod gormod o ddibyniaeth wedi bod ar y sector preifat, mae angen mwy o fanylion am sut mae LlC yn bwriadu

DRAFT

annog / cymell awdurdodau lleol, landlordiaid cymdeithasol ac adeiladwyr bach a chanolig i adeiladu'r tai fforddiadwy hyn er mwyn cwrdd â'r galw cynyddol.

10.5 Mae hyfywedd yn broblem fawr i adeiladwyr tai, yn arbennig mewn ardaloedd gwledig. Mae nifer fawr o'r tai newydd mewn ardaloedd gwledig yn blotiau hunanadeiladu (safleoedd mewnlenwi a thai ar gyfer mentrau gwledig sy'n cael eu hadeiladu ar dir ym mherchnogaeth y teulu, er enghraifft) gan mai dyma'r unig ffordd y gall pobl leol fforddio i aros yn eu cymuned. Nid yw'n realistig disgwyl i ddatblygwyr preifat gynyddu'r ddarpariaeth tai fforddiadwy mewn ardaloedd gweledig gan na fyddai'r datblygiadau / safleoedd hyn yn hyfyw heb gefnogaeth ariannol.

10.6 Mabwysiadwyd Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLl ar y Cyd) Ynys Môn a Gwynedd ym mis Gorffennaf 2017 a chwblhawyd Cyd-astudiaeth Argaeledd Tir ar gyfer Tai (JHLAS) ar y cyd gyfer y ddau awdurdod yn 2019. Roedd y Cyd-astudiaeth Argaeledd Tir ar gyfer Tai (LINC) yn dangos bod cyflenwad o 6.3 mlynedd o dir ar gyfer tai. Mae'r CDLl ar y Cyd a fabwysiadwyd yn ddiweddar yn cynnwys nifer o ddynodiadau tai ar yr Ynys ac yn darparu cyfleoedd ar safleoedd ar hap. O ganlyniad, nid oes prinder o dir ar gyfer tai ar hyn o bryd.

10.7 Roedd 83 o safleoedd yn Ynys Môn wedi cael caniatâd cynllunio ar gyfer 5 neu fwy o unedau a oedd yn berthnasol i'w hystyried yn yr astudiaeth o argaeledd tir ar gyfer tai yn 2019. Cwblhawyd chwech o'r safleoedd hyn yn ystod y flwyddyn flaenorol ond ni chwblhawyd yr un uned ar 70 o'r safleoedd hyn yn ystod 2017/18. Mae elfen o'r unedau a ganiatawyd ar 28 safle wedi cael eu gosod yng nghategorïau 3 a 4 y Cyd-astudiaeth Argaeledd Tir ar Gyfer Tai h.y. ni ragwelir y byddant yn cael eu hadeiladu o fewn 5 mlynedd. Gan fod ein CDLl ar y Cyd wedi cael ei fabwysiadu'n ddiweddar nid yw nifer o safleoedd tai dynodedig yn y CDLl ar y Cyd wedi derbyn caniatâd cynllunio eto. Fodd bynnag, mae'r system gynllunio'n dibynnu ar ddatblygwyr i ddarparu'r tai angenrheidiol ar dir sy'n cydymffurfio â pholisi.

10.8 Dengys hyn fod y system gynllunio'n darparu cyfleoedd i adeiladu tai fforddiadwy (h.y. digon o dir a dynodiadau) ond mae angen gwneud mwy i annog pobl i adeiladu tai. Bydd y bwlch cyflenwi hwn yn parhau i ehangu os bydd rhaid i ddatblygwyr ddarparu 47% o dai fforddiadwy i gwrdd â'r galw am dai. Nid yw hwn yn opsiwn hyfyw mewn ardaloedd gwledig ac mae angen gwneud mwy i gymell datblygwyr preifat yn ogystal ag ariannu Awdurdodau Lleol a Landlordiaid Cymdeithasol i adeiladu a gosod unedau fforddiadwy.

10.9 Mae'r testun sy'n cefnogi Polisi 18 yn cyfeirio at gynllunio a chydlynu'r cyflenwad o dai newydd i gwrdd â'r anghenion a nodwyd. Mae LIC yn ganolog yn amcangyfrif bod angen 19,400 o dai ychwanegol (Tudalen 51) yn rhanbarth Gogledd Cymru hyd at 2038 ac yn ystod y cyfnod pum mlynedd cyntaf, o 2018 i 2023, mae angen i 51% o'r tai ychwanegol fod yn dai fforddiadwy. Rydym yn awyddus i gael gwell dealltwriaeth o'r sail dystiolaeth, y cyfiawnhad a'r rhesymeg dros y nifer o dai yn gyffredinol, a niferoedd tai fforddiadwy yn arbennig, oherwydd, er ein bod wedi adolygu'r dogfennau cefndir yn fanwl, nid oedd yn hawdd canfod sut y daethpwyd at y gwahanol ffigyrau. Rhaid i'r Fframwaith fod yn fwy eglur ynghylch beth yw ystyr statws y ffigwr o 19,400 yn

y FfDC ar gyfer rhanbarth Gogledd Cymru fel y gallant ddarparu tystiolaeth ystyrlon a chyd-destun i'r Cynlluniau Datblygu Strategol/Cynlluniau Datblygu Lleol.

DRAFFT